

De danske Folkevisers ældste Tid og Visernes Herkomst.

AF

JOHANNES STEENSTRUP.

1.

NAAR man ønsker at komme paa Spor efter, hvorledes vore danske Folkeviser er opstaaede — og de dragne Slutninger kan vel uden Fejltagelse gælde Nordens Folkeviser i det Hele —, naar man vil have Rede paa, med hvilke Kulturforhold de staar i Forbindelse og hvor den nærmeste Tilknytning til Digtningen i Udlandet kan være at søge, vil den første Opgave for en saadan Undersøgelse naturligen være at skaffe sig Vished om, hvor langt tilbage i Tiden man i det Hele kan paavise Folkeviser i Danmark. Her vil atter det første Punkt, som maa klares, være dette, hvor tidligt Strofer af Folkeviser er optegnede.

I sin smukke Redegørelse for Folkeviserne i „Illustreret dansk Litteraturhistorie“ (I, 135 ff.) har Carl S. Petersen holdt et Overskue over, hvad der er bevaret af Viser i Haandskrifter fra Middelalderen. Han kan paavise en Del Strofer optegnede i det 15. Aarhundrede, men fra en tidligere Tid egentlig kun to. I Anledning af denne Udtalelse har Kr. Kaalund i „Danske Studier“ (1917, 81 f.) givet nogle Oplysninger om „Gamle Folkevisesvers“; han gør opmærksom paa, at der dog findes nogle flere og optrykker disse. Her tror jeg nu, at der maa gøres en Indvending, og at det bestemtere maa hævdes, hvad der er Folkevisers Egenart baade med Hensyn til deres ydre Skikkelse og deres Emner.

Medens i Tyskland allerede i det 9. Aarh. Enderimet var begyndt at afløse Stavrimet, gik der to Aarhundreder hen, førend det ret fik Fodfæste i Danmark og i England. Det angelsaksiske Vers, der tillægges Kong Knud den Store og som har fire Linier, der to og to rime indbyrdes, siges at have været en af Folket sunget Vise, men denne er ikke bevaret, og Verset er ikke bleven optegnet før hundrede Aar efter Kong Knuds Tid. Vi kan i den latinske Digtning fra Danmark og England spore, at der i disse Menneskealdre har været en Brydningstid med to Smagsretninger og Rimmaader. Et af vore ældste, rimede latinske Vers er vel Indskriften om Knud den Helliges Segl (*Presenti regem signo cognosce Cnutonem, hic natum regis Magni sub nomine cernis*), hvori der vel næppe er Stavrim. Baade Bogstavrim og Enderim ses derimod hyppigt anvendte i Prosaværker fra Kong Niels' Tid, der ofte er skrevne i halvrythmisk Form. Det ældste danske Vers, der har Enderim, foruden at det har Stavrim, er vistnok Indskriften med Runer fra Øster-Brønderslev Kirke: *kirkia er kriste kært manom til misguntar. Suen sun germuntar*. Den er fra o. 1200, og til dette Tidspunkt sættes ogsaa en nylig læst Runeindskrift paa en Kniv: *Thuri mærke skar a hæftæ, Are tæliæthe skæftæ*¹.

Folkevisen bygger rent og helt paa Enderimet og kender ikke det mindste til Stavrimet. Men der er mange andre Forhold, som stempler dens Egenart. Uagtet Kunstløshed er Folkevisens store Princip, er den strængt bundet i mange Henseender og følger Regler, der aldrig overtrædes. Den stræber efter at komme det daglige Livs naturlige Tale ret nær, hvad der mærkes i Ordvalg og Ordenes Forbindelse, i Sætningernes Bygning, i Rythmens fri Bevægelse, i Arten af de anvendte Billeder; i meget afviges der dog fra denne Hovedregel, men da sker det altid ved Benyttelse af Ord og Vendinger, som nu engang er bleven Visestilens godkendte Eje.

Samtidig digtedes der imidlertid Vers af helt anden Art. Efter at Enderimet ret var kommet i Brug, dannede man

¹ Steenstrup i Hist. Tidsskr. 7. R. IV, 121 ff.; J. Brøndum-Nielsen i Aarb. f. nord. Oldk. 1917, 197 ff.

Tankesprog eller Ordsprog paa Rim, man skrev Mindevers eller Indskrifter, digtede satiriske eller berømmende Strofer, lyriske Flagrevers, Pennepøver og andre rimede Ting. Og det er til denne Art Digtning, at de fleste af de som „Folkeviservers“ anførte Strofer og Linier maa henregnes, naar de da ikke hører til den lærde, den kirkelige eller den hofmandsagtige, mere kunstmæssige Digtning.

Allerede i de i Runehaandskriftet fra o. 1300 bevarede Verslinier: *drømde mik en drøm i nat um silki ok ærlik pæl* møder os, som i flere andre af de opregnede Strofer, ei *jeg* eller *mig*, som egentlig fjerner det fra Folkeviserne, der ikke udtaler sig i Jeg-Form, medmindre Versets *jeg* er det, som kan forekomme i den indledende saakaldte Omkvædsstamme¹, men som straks forsvinder, naar den egentlige Verse begynder. Fuldt saa rimeligt er det, at hine Linier kun var en yndet Indledning, hvortil der som Impromptu kunde knyttes Fortsættelser af allehaande Art²; vi ser det da i alt Fald parodieret i et Haandskrift fra 15. Aarh., hvor Drømmen i Nat fortsættes med, at det var om en Kat, en Hund, en Trø (Trøl? mon et Rimord paa *pæl*?) Endelig er jo Verset *Probacio penne, gud ware med megh ok henne*, kun Eksempel paa en Skrivers Lyrik, og de tre andre Vers fra samme Haandskrift er gejstlig Poesi og har intet med Folkeviser at gøre, til Eks.:

Maria jak beder tegh jomfrw ren
wnd megh at quede en wiisse
tw fødde thin søn ffor wtthen [men?]

Netop fordi det er sikkert, at der digtedes lyriske Vers af saa megen anden Art, er der ingen Grund til at sætte følgende to Linier i Forbindelse med en Folkeverse³:

¹ Smlgn. Omkvædet til Nr. 67: *drømth haffuer mik om jomfrwer i alle naath.*

² Af de Musiknoder, der er tilføjet ved Verset, har hidtil intet kunnet udbringes, se Th. Laub i Dania II, 149 ff.

³ Det er vist et almindeligere Forhold, som kommer igen til mange Tider, at man har staaende Emner eller Begyndelser, der kan indlede Pennepøver, Impromptuer, Ønskevers, Lejlighedsstrofer og lignende. Herhen hører egentlig ogsaa „de to Roser“, hvor individuelt et Præg den anførte Linie end kunde synes at have. Jfr. saaledes

Jak var for snimam wdhi en dans
iak sa twa roser standhæ.

Det bedste af alle Versene er det karakteristiske Vers om Skaaningerne¹:

hau! that Skanunga ærliki mææn
toco vithar oræt aldrih æn.

Men atter her bestrider jeg, at det er et Folkevisevers. Axel Olrik, som dog ellers havde et saa fint Øre for Folke-digtningen, finder, at det er ganske i Visestil, og han anser det for et Dansevers fra det 13. Aarh.² Jeg har her den samme Indvending som ved de andre Vers, at Ordene ikke fuldt hører hjemme i Viser, at Sætningsbygningen er for tæt og prægnant, og at den metriske Form er altfor regelret; Verset har helt Ordsprogets og Sentensens Karakter. Hvorfor skulde en Skaaning, som ejede eller afskrev den skaanske Kirkelov og som læste om, hvordan tidligere Afskrifter var bleven sendte rundt i Herrederne for at Bønderne ej skulde „tage mod Ulov“, ikke kunne give sine Følelser Luft ved at danne disse to berømmende Linier, som jo har deres Baggrund i de gentagne skaanske Oprør? Fordi man har juridisk Interesse, kan man godt være poetisk stemt. Jeg behøver blot at erindre om, hvorledes Södermannalagen (o. 1330) lader to af sine Balker ende i

Omkvædene til Grundtvig Nr. 126 ABC: Under de Roser to, Nr. 201 B: De Roser to; Omkvædet til de svenske Former af Nr. 146 Marsk Stigs Døttre: två rosor och två dägeliga liljor (S. 387), Anders Arrebos Digt: Jeg saa to deilig Roser staa paa førstelige Rode (Levnet og Skrifter II, 14). — Om Drøm som en motiverende Indledning for Visesangeren se foran 234, Anm., jfr. Child, English and Scottish Popular Ballads Nr. 48 Young Andrew: As I was cast in my first sleepe, a dreadfull draught in my mind I drew etc.

¹ Om dette Vers se Schlyter, Skåne-Lagen XVI; Kr. Kaalund i Arkiv f. n. Filol. XII, 371; A. Olrik i Danske Studier 1905, 169 f., J. Olrik ib. 1907, 140.

² A. Olrik henfører ikke direkte Verset til en Folkeviser, saaledes som de andre Forfattere, selv om han ligestiller det med Visevers. Naar han lader Verset have „en hørlig Forkærlighed for de gammeldags Stavrim“, vilde dette netop føre os bort fra Folkeviserne.

Vers, hvis regelrette Bygning saa klart viser os Forskellen fra Folkeviserne¹; jeg hidsætter det ene af disse:

nu er sagt um drap oc sar
oc scatha then man kan hændæ
guth han giwi os frith oc ar
oc lif for utan ændæ.

Endelig er Indholdet af Skaaningeverset ganske afvigende fra hvad der ellers berøres i Viser, hvor den Slags lokalpatriotiske Udsagn med historisk Baggrund vist ingen-
sinde ellers forekommer.

Seiv om et eiler andet af de omhandlede Vers vilde kunne godkendes som tilhørende en Folkevise, vilde vi ikke ad denne Vej naa længere tilbage end til Tiden o. 1300. Imidlertid kan der ikke være Tvivl om, at der blev digtet Folkeviser allerede tidligt i det 13. Aarh. og særlig at historiske Begivenheder blev behandlede i Viser. Dette gælder Danmark og sikkert ogsaa de to andre nordiske Riger. Naar jeg i de følgende Undersøgelser udelukkende holder mig til de danske Viser, har Grunden været den, at allerede disse foreligger i et saa overvældende stort Antal, at de frembyder et rigt og tilstrækkeligt Materiale, hvorhos de gennemgaaende har det ved de her behandlede Emner vigtige Fortrin, at de er optegnede i langt tidligere Tid og foreligger i langt flere Afskrifter og Former end de svenske og norske Viser. Endelig vil jeg ved at begrænse Henvisningerne til dette Omraade kunne give en større Sikkerhed for, at der ikke er sket et vilkaarligt Udvalg, ligesom vist heller ingen vil tvivle om, at Resultaterne vilde være blevne de samme, dersom de norske og svenske Viser var medtagne; de har jo i Almindelighed fulgt de samme Veje som de danske.

2.

Den franske Lærde Paul Meyer offentliggjorde for en Del Aar tilbage en Række Optegnelser fra det 13. Aarhundredes Midte af en ukendt Franciskanermunk, der var engelsk af Fødsel, men som synes at have virket i Cork i

¹ Schlyter, Södermannalagen 55, 161.

Irland¹. Optegnelserne findes i et Manuskript fra det 14. Aarh., der tilhører Domkirken i Durham. Indholdet er „Exemplar“, det vil sige Fortællinger, der kunde anvendes i Prædikener til Opbyggelse og Vejledning, mange af dem er tagne af Bøger, men andre stammer fra hvad der mundtlig var berettet for ham af hans Ordensbrødre i England og Irland. En af disse Fortællinger angaar Danmark, og Brødrene Axel og Jørgen Olrik har henledet Opmærksomheden paa den og optrykt den i „Danske Studier“ (1907, 175 f.); i deres Fortolkning af den er der et væsentligt Punkt, som formentlig hidtil ikke er bleven forstaaet.

Naar Talen er om tøjlesløs Leg — fortæller Munken — vil jeg ikke undlade at berette, hvad Broder Peter, som for nogen Tid tilbage var i Følge med Visitator Concedus og som efter hans Død fulgte ham i denne Stilling, fortalte mig og andre Brødre i Dublin. Han sagde, at i hans Fædreland Danmark (*Dacia* kan kun her have denne Betydning) var det Skik, at naar Kvinderne laa i Barselseng kom Nabokonerne sammen for at gaa hende til Haande og for at gøre sig lystige sammen med dem ved Dans og tøjlesløse Viser. Det hændte saa engang, da Kvinder var forsamlede ved en Kones Barsel og vilde holde deres Løjer efter Landets slette Skik, at de sankede Halm sammen til et Knippe og gav det Skikkelse af en Mand, der havde Arme af Straa, de gav ham Hat paa og Belte om og kaldte ham Boui. De opførte saa deres Kædedans; to Kvinder holdt ham mellem sig, de sprang om med ham, og mellem Versene vendte de sig efter Landets Skik imod ham med uhøviske Lader og sang: „Syng Boui, syng Boui, om hvad han gjorde?“ Men i det samme gav Djævelen, som jo havde de elendige Kvinder i sin Vold, dem et Svar med en gruelig Røst: „Ja, jeg skal syng!“ (naturligvis ikke selve Knippet, men Djævelen, der sad inde i det), og han udstødte et saa forfærdeligt Brøl, at nogle Kvinder

¹ Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques XXXIV, 433. Forfatteren har lagt den sidste Haand paa dette Arbejde henimod 1279.

faldt døde om, andre var i den Grad slagne af Skræk og Rædsel, at de længe var syge deraf og næppe nok overlevede det.

Denne Begivenhed maa være forefaldet i Slutningen af Valdemar Sejrs eller i hans Søners Tid. Brødrene Olrik har rigtig peget paa, hvor megen Lighed den skildrede Lystighed har med det „Konebarselet“ eller „Kvindegilde“, der kendes som dansk Almueskik i nyere Tid og endnu i vore Dage, hvor de i Anledning af Barselet forsamlende Kvinder drikker sig lystige, danser og synger, tumler ud paa Gaden, tvinger Mænd til at danse, river Hatten af dem osv. Skikken forekommer mig nærmest at indeholde en overlegen Hoveren fra Kvindernes Side over det privilegerede Hverv, der fra Naturens Haand er tildelt dem, derfor gaar det særligt ud over barnløse Ægtemænd, og saa stærkt er man endnu i det 19. Aarh. gaaet det sømmelige nær, at man trak Bukserne af Mænd, hvad der berettes baade fra Danmark og fra Holsten¹.

Imidlertid tror jeg, at man kan naa endnu nærmere ind paa Forstaaelsen og især faa Oplysning om hvad Kvindene sang. Men her maa vi da gaa to hundrede Aar længere tilbage end Valdemar Sejrs Tid.

Juleaften 1021 holdtes der i Kølbjerg an der Wipper i Anhalt Ottesang i Landsbyens Kirke, der var viet til St. Magnus, og under den fik en ung Karl ved Hjælp af to Piger Præstens Datter Awa lokket ud fra Gudstjenesten til Dans i Kirkens Forhal og paa Kirkegaarden. En Tylvt unge Mænd tog Del i Runddansen og holdt ikke op, da Messen begyndte; de kaade Menneskers Syngen og Trampen var ved at overdøve Messens Toner, hvorfor Præsten forlod Alteret, gik ud og formanede dem til at høre op. De blev desuagtet ved, og i sin Vrede raabte han da: „Saa give Gud og den hellige Magnus, at I maa blive ved at synge og danse det hele Aar rundt!“ De ænsede imidlertid ikke Forbandelsen, men dansede ustanselig videre. Præstens

¹ E. T. Kristensen, Det jydsk Almueliv. Tillægsbind IV, 69. J. F. Schütze, Holsteinisches Idiotikon II, 256.

Søn greb sin Søster i Armen og vilde rive hende ud af Rækken, men han beholdt kun den løsrevne Arm, uden at dog hendes Legeme blødte. De Dansende følte ikke Hunger eller Tørst, men trampede fort i Uger og Maaneder, de syntes intet at sanse uden deres fortvivlede Dans og Sang. Først da Aaret var omme og Juleaften oprandt paany, faldt de i Ro ved den samme Klokke-time, da de var begyndt; de sov tre Dage i Rad og vendte derpaa tilbage til Hjemmene. Men deres Opførsel havde bragt dem i saa ondt et Ry, at de maatte forlade Egnen og vandre viden om. Mange beholdt længe derefter rystende Lemmer som Mindelser om Dansen og fandt først Helbredelse paa fjerne Steder.

Det vilde være ganske urigtigt at kalde den hele Historie for forbandet Digt, om end mange Overdrivelser og fabelagtige Træk er komne ind i den — flere er her blevne forbigaaede — ligesom det ogsaa er vist, at Fortællingen er i nogle Enkeltheder bleven paavirket af en Beretning hos Kirkefaderen Augustinus om, hvordan 7 Sønner og 3 Døttre, der havde behandlet deres Moder uærbødigt, fik til Straf skælvende Lemmer og vandrede viden om, inden de fandt Helbredelse. Et saadant Danseraseri som det, der hændte i Kölbigh, er velkendt fra andre Tider, der er fuldt belyste¹, saaledes fra det 16. Aarh., og Lægekunstens Historie viser os, i hvilken Grad hysterisk Hengivelse af denne Art er smitsom. Nervalidende, aandssvage eller epileptiske Mennesker slutter sig uvilkaarlig til andre, der er grebne af saadan Lidelse, og tilsidst bliver det vanskeligt at skelne mellem dem, der virkelig er syge, og de simulerende.

Man kan heller ikke henvise til, at Kilderne er altfor mangelfulde. Der findes Selvberetninger fra Deltagerne og mange Bevidnelser af samtidige eller lidt senere levende:

¹ Se herom Hecker, Die groszen Volkskrankheiten des Mittelalters; H. Häser, Lehrbuch der Geschichte der Medizin u. der epidemischen Krankheiten III; A. Martin, Geschichte der Tanzkrankheit in Deutschland, i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde XXIV; P. Fredericq, De Secten der Geeselaars en der Dansers in de Nederlanden, i Mémoires de l'Académie Royale de Belgique LIII.

Professor Edward Schröder i Göttingen har undersøgt grundigt og nøje det hele Kildestof¹, og han har paavist, at der er to Hovedkilder. Den ene er en Selvberetning — „Jeg Synder ved Navn Othbertus, hvis urolige Blodomløb og skælvende Lemmer vilde aabenbare min Synd, selv om jeg vilde skjule den“ — den er nedskreven for ham af en Præst i Sachsen, for at han og hans lidende Fæller kunde faa Understøttelse, og den er senere paategnet af Ærkebisp Peregrinus af Köln (1021—1036).

Denne Beretning om Danserne i Kölbick er indgaaet i mange Historiebøger fra den nærmest følgende Tid, den findes saaledes hos Vilhelm af Malmesbury, Matthæus af Paris og Vincents af Beauvais; gennem den sidste Forfatters *Speculum historiale* vandrede den ind i Middelalderens Fremstilling af Verdenshistorien som en fast Bestanddel af denne. I talrige Skrifter af anden Art blev Fortællingen anvendt som et lærerigt og advarende „Exemplum“.

Den anden Beretning²) interesserer os dog mere. Den skyldes Theodericus og er fortalt i Formen *Vi*; den er opbevaret bl. a. i et af Orderik Vitalis skrevet Haandskrift. Den er langt udførligere og rummer i højere Grad Enkeltheder, saaledes nævner den Navnet paa hver eneste Deltager i Dansen. Den ses at være skrevet paa Pave Leo 9.s Tid (1048—1054).

I denne Beretning har især følgende Interesse. „Vi udsendte et Pige-par, Merswinde og Wibecina, der skulde lokke som det Bytte, vi eftertragede, en af deres lige ud af Kirken til vor skammelige Ringdans; og gik noget lettere for sig end i denne Fuglefangst?.. Awa førtes som Smaafuglen til Fælden, og Bovo [dette var Navnet paa den fjerde af de i Listen anførte tolv dansende Mænd], som baade i Alder og Daarskab var vor Førstemand, sammenkaldte de andre,

¹ Edward Schröder, Die Tänzer von Kölbick, i Zeitschrift f. Kirchengeschichte XVII (1897), 94 ff.

² En tredje Beretning findes i et Haandskrift fra o. 1150. Der er kun faa Afvigelser i Enkelthederne af, hvad de tre Kilder fortæller. Om deres indbyrdes Forhold maa iøvrigt henvises til Undersøgelserne hos Schröder og hos Gaston Paris (se nedenfor 245).

vi tog hinanden i Haanden og ordnede den forrykte Kædedans. Gerlev, som førte an i vor Række, begyndte den usalige Vise, der hentydede til vor Gerning¹: Bovo red gennem den løvrige Skov og førte med sig den skønne Merswinde. Hvorfor staar vi? hvorfor gaar vi ikke? Dette, der var begyndt som Spøg, blev os ved Guds retfærdige Dom til Kvide. Thi Nat og Dag et helt Aar igennem gættede vi denne Vise uden Ophør.“ — Senere i Beretningen hedder det: „Altid lød Spotten over vor Straf fra Visens Omkvæd: Hvorfor staar vi? hvorfor gaar vi ikke?“

Det vil ses, at vi i det anførte latinske Vers træffer Originalen til et ofte i nordisk Litteraturhistorie anført svensk Folkevisevers. Det findes i Codex Bildstenianus fra Tiden 1420—1450 i Upsala Universitetsbibliotek, hvis Legendesamling indeholder blandt meget andet en kort Levnedsskildring af den orknøiske Helgen Magnus og en Beretning om hans Mirakler; Forfatteren har udendvidere overført det Under, som skyldtes Helgenen Magnus, der æredes i Sachsen, til Jarlesønnen fra Orknø af samme Navn. Fortællingen om Dansen er bleven stærkt forkortet. Tolv Mænd, „sorne i Kompanaskap“ vilde voldtage Præstens Datter Anna og lokkede hende ved tvende Møer ud af Kirken. Foran denne begyndte de deres Dans, hvorved de sang²:

redhu kompana redhobone
jwer thiokka skogha,
oc gildo mz synd
venisto jomfrw.

Hvi standom vi, hvi gangom vi ey?

Hidtil er dette Vers bleven forstået som et Brudstykke af en svensk Folkevise, uden at man var bekendt med den udenlandske Kilde og den svenske Teksts Forhold til denne; heller ikke har de, der behandlede Visens latinske

¹ Equitabat Bovo per silvam frondosam,
ducebat sibi Merswinden formosam.

Quid stamus? cur non imus?

² Den latinske Tekst har: ductor furoris nostri alludens fatale carmen orditur Gerlevus, og den svenske Tekst oversætter: Thera forman Gærlekir han burdhe oc sang thzta ordhstaff. Stephens, Fornsvenskt Legendarium 876 ff.

Form, kendt dens svenske¹. I Virkeligheden foreligger der i Legendariet kun en svensk Mands forkortede Gengivelse af Theoderiks Beretning, han forsøger paa at oversætte Verset i rytmisk Form, om det end i Haandskriftet er skrevet i fortløbende Linier. Helt kan det dog ikke siges at være lykkedes for ham, det latinske Vers er vist toliniet, det svenske fireliniet og har tilsyneladende faaet et Par Tilføjelser, der ikke fandtes i Originalen.

En Enkelthed er værd at betænke. Den svenske Beretning gør Indtryk af at være oversat direkte fra Latin (*sænde prestin sin son Azonem, at han sculde in koma sina systir Annam; mittit filium . . Azonem, ut . . adducat Avam*). Imidlertid kunde ét Forhold synes at pege paa en mellem-liggende svensk Behandling, ligesom man jo vel vanskeligt kan antage, at Skriveren af Haandskriftet skulde umiddelbart være den, der havde slaaet den sachsiske Helgen sammen med den orknøiske Magnus. I det svenske Vers studser man over Ordene *mz* (d. e. *met*) *synd*, der jo ikke findes i Latinen og ikke heller passer ret overfor Bovos kvindelige Ledsager under Riddet, idet hun ikke var Genstand for Forførelse, men Lokkedue; man fristes derfor stærkt til at formode, at *Merswind formosa* ved Uforstand er bleven omdannet til *met synd venisto jomfrw*, uagtet hendes Navn ikke er nævnt i den svenske Tekst; tilmed kaldes hun i den anden latinske Kilde *Mersint*. Og er man først inde paa den Vej, holder man ikke igen; det er da ikke usandsynligt, at Bovos Navn dølger sig i *redhobone*, saaledes at den første Linie egentlig skulde hedde: *redhu Bove oc kompana*. Paa denne Tydning af Strofens første Linie skal jeg dog ikke lægge Vægt.

Og nu vender jeg tilbage til Dansen i Danmark paa Valdemar Sejrs eller hans Sønners Tid. Det forekommer

¹ Efter at have læst Professor Schröders Afhandling gjorde jeg i Forelæsninger (1904) opmærksom paa den svenske Tekst — selv havde jeg tidligere, som andre Forskere, opfattet Strofen som et Vers af en svensk Folkeviser (Vore Folkeviser fra Middelalderen 122, 316); saa vidt jeg har set, er den rette Sammenhæng hidtil ikke bleven fremdraget i noget litteraturhistorisk Arbejde.

mig ikke blot sandsynligt, men ret sikkert, at den Bovo, som Dukken skulde forestille, er den samme Bovo, som Fortællingen om Dansen i Sachsen omhandler og som bliver nævnt i en Vise, der utvivlsomt har været landgængs i mere end eet Land. Paul Meyer har studset ved og har ikke kunnet forklare Dukkens Navn og Tilraabet til den. Efter Brødrene Orliks Formodning skal Bovo, der kendes som et gængs Personnavn og som tillige betyder Svend, betegne „det typiske Mandfolk“; de formoder, at der bagved Kvindernes Dans med ham mulig ligger gamle falliske Skikke fra den fjerne Oldtid. Dr. Marius Kristensen henviser til Ordets middelalderlige, vistnok fra Tysk laante Betydning „letfærdig Person“. Jeg tror dog ikke, at disse Forklaringer kan holde Stik.

Jeg vender mig først mod den Opfattelse, at Bovi skulde være et Fællesnavn eller Ukvemsord. Dette er sikkert urigtigt for denne Tids Vedkommende. Vi kan ikke paavise *bovi* brugt i Norden i Betydningen af en Slyngel eller letfærdig Person tidligere end godt ind i det 14., snarere i det 15. Aarhundrede. I Eyrbyggjasaga nævnes en Freysteinn bófi; om hans Tilnavn udtaler Wimmer i sit Runeværk, at det har en „usikker, men i hvert Fald næppe slet Betydning“. Fritzner gengiver hans Tilnavn med Gut, Dreng, og han henviser til oldhøjtysk *buobo*¹. Jeg kan da heller ikke i vore Ordbøger over Sprogene i Danmark og i Sverige i Middelalderen finde Eksempler paa, at Ordet skulde være kendt, allermindst i en slet Betydning, før henimod 1300. Dertil kommer, at *bubo* (svarende til *Bube* i Nutidens Tysk) i dets eget Hjemland Tyskland nærmest tilhører Middelalderens midterste Del; det anvendtes om Smaasvenden, den opvartende Dreng hos høje Herrer og dernæst ogsaa i Almindelighed om Dreng eller Gut, først i Middelalderens

¹ Finnur Jónsson tolker hans Tilnavn som „Slyngel, Skurk“ (Aarb. f. n. Oldkynd. 1907, 296), men den Maade, hvorpaa Sagaen omtaler Freysteinn som en agtet og mandig Personlighed (drengiligr madr ok mikill fyrir sér, c. 37 jfr. c. 43, 45, 46), forekommer mig at tale afgjort imod en saadan Forstaaelse. Ordets ovenfor paaviste Historie hindrer os ligeledes bestemt i at tillægge hans Navn en slet Betydning.

sidste Aarhundreder fik det en ond Betydning¹. Denne Skiften i Ordets Anseelse kan vi vist ogsaa forfølge paa svensk Omraade. I den gamle Rimkrønike hedder det om Kong Birgers Bryllup (1298): *a gatonne slogho sik the bowa*, d. e. Smaasvendene i Modsætning til de lige forud omtalte Riddere (I v. 1421, jfr. v. 1418—20), derimod læses i Rimkrøniken om Engelbrekt Engelbrektsens Tid (1433): *argere boffwa war ey tha en prest* (II, 566).

Den Tanke, at Bovi skulde være et Ukvemsord, maa derfor opgives². Iøvrigt nøder allerede Kilden os til en anden Opfattelse, thi den siger udtrykkeligt, at Bovi var et Navn, som de gav ham (*vocaverunt eum Bovi*), og de tiltale ham dermed (*canta, Bovi!*). Bovi er da ogsaa et i Danmark og Sverige velkendt Navn, det findes paa Runestene og i andre Kilder, en af Knud den Stores Mænd hed Bovi, ligeledes en Mand i Kong Valdemars Jordebog. Navnet forekommer ikke i Norge eller paa Island, hvorimod det er velkendt i England og Frankrig.

Naar der endvidere tilraabes ham: „Syng om hvad han gjordel“ maa der være en Baggrund for denne Udtalelse, en Hændelse, der sigtes til og som var Kvinderne og vel ogsaa Meddeleren bekendt³. Opfordringen til at synge med og Dukkens Deltagelse i Dansen synes jo da ogsaa at bringe

¹ Se Moriz Heyne, Deutsches Wörterbuch, Bube; Schiller u. Lübhen, Mittelniederdeutsches Wörterbuch, Bove, og andre tyske Ordbøger. — Jeg behøver næppe at tilføje, at det af mange Grunde, foruden af lydlige og sproghistoriske, ikke er muligt at bringe Bove i Forbindelse med de tyske Ord puppe eller baba (engelsk baby).

² Jeg bør tilføje — for at ikke nogen skal ledes paa Vildspor — at den ovenangivne Beretning om Bovo ikke har den fjerneste Tilknøytning til den i det 13. Aarh. i det sydlige England forfattede anglo-normanniske Chanson de Geste om Boeve de Hamtone eller til alle de om Hamlet og Havelok handlende ældre Fortællinger, hvorpaa denne Chanson bygger. Smlgn. R. Zenker, Boeve-Amlethus. Das alt-französische Epos von Boeve de Hamtone u. der Ursprung der Hamletsage. 1905.

³ Jeg behøver ikke at foreslaa den ganske lille, iøvrigt nærliggende Rettelse: *canta Bovi, canta Bovi, quid faceres?*, „syng om hvad Du gjorde.“ Baade P. Meyer og Br. Olrik har foreslaaet Rettelser (*quid faciat?*, *quid taces?*, *quid factum est?*).

de syngende Aarsdansere i Erindring, og Fortællingen har vel netop en særlig Pointe deri, at de kaade Kvinder just fik Straf, da de sang om de straffede Dansere.

Naar de nævnte Beretninger om Kölbigk-Dansen er bleven saa stærkt granskede i den senere Tid, har en af Grundene været det nævnte Vers, som har saa stor Betydning ogsaa for Kendskabet til Digtningen i Tyskland eller i Frankrig. Gaston Paris havde henledet Opmærksomheden paa Strofen, han havde peget paa dens Lighed i Indhold og Form med franske Danseviser med deres Omkvæd. Schröder hævder derimod, at Visen maa have været sachsisk og at den maa have været nævnt allerede i den Kilde, som ligger til Grund for baade Othberts og Theoderiks Beretning. De to Navne, som forekommer i Visen, svarer netop til to af de Navne, som den udførlige Kilde indeholder, og alle disse Navne har god tysk Form. Gaston Paris har dog ikke følt sig helt overbevist herom. Han finder det besynderligt, at ingen af de tidligere Kilder skulde have omtalt Visen, hvis de havde kendt den, han anser det for lige saa rimeligt, at Visen kan være tilføjet i de senere Kilder, og disse stammer vel at mærke fra romansk Omraade. Det er ogsaa til Vestens Lande, at Deltagerne især bliver spredte, og det er i dem, at de vinder Helbredelse, Othbert saaledes ved det berømte Kloster St. Michel ved Normandiets Kyst, Theoderik ved St. Ediths Grav i Wilton (ved Salisbury) i England. G. Paris vil være mest tilbøjelig til at søge Visens Hjemsted i Lothringen¹.

Efter min Opfattelse er det ikke sandsynligt, at en Vise som den angivne er bleven til umiddelbart ved Begivenheden eller lige efter den. Det meddelte første Vers*maa efter al Rimelighed have indledet en omstændeligere Fortælling; Bovo og Merswind spiller jo kun en mindre Rolle i det hele Optrin og forsvinder strax af Syne for Beretteren. Mulig er Versets Omkvæd oprindeligt, men har vel saa været knyttet til et kortere lyrisk Udbrud, saaledes som det var almindeligt i Tyskland. De dansende er Almuesfolk i en ubetydelig Landsby; til intet af deres Navne

¹ Gaston Paris i *Journal des Savants* 1892 413 f., 1899 743 ff.

bliver Faderens Navn eller en Gaards Navn knyttet, de lever senere som Vagabonder eller Tiggere; det er jo dog ikke blandt Folk af denne Art og Stand, at Viser bliver digtede, saaledes som G. Paris bemærker. Endelig bringer, som alt bemærket, Visens Indledning franske Viser fra en følgende Tid i Erindring. G. Paris havde sammenlignet Verset med Indledningsverset i en Vise fra det 12. Aarh., der er nævnt i den franske Roman om Vilhelm af Dole, som nedenfor skal omtales (v. 2380 f):

Renaud et s'amie chevauche par un pré.
Tote nuit chevauche jusqu'au jor cler.

Denne Form for Indledning til en Sang er aldeles karakteristisk for franske Viser og findes i mangfoldige af disse. Alene i Bartschs „Altfranzösische Romanzen und Pastourellen“ vil man finde en Snes Viser, der begynder som følgende (de er fra det 13. og det 14. Aarh.): *Avant ier me chevauchioie; L'autrier par une anjornee chivachioie mon chamin; Ier matin me chevauchioie de joste un vergier flori; L'autrier chivachioie leis un boix ki verdoie*¹.

Hvis man betragter Sagen ud fra et almindeligere Standpunkt, ud fra et Syn paa Folkedigtningens Historie og Omraader, vil man unægtelig ogsaa være lidet tilbøjelig til at tro paa en Visedigtning her i Sachsen, endda paa saa tidligt et Tidspunkt. Det nordtyske Lavland var i Middelalderen kun i ringe Grad sangdygtigt, hvad originale Frembringelser indenfor Folkepoesien angaar; man tog mod de Viser og Digte, der strømmede ind fra det rige Kildespring i det sydligere Tyskland, og saaledes som Forholdene var i Middelalderen, vedblev de at være i de følgende Aarhundreder, ligesom ogsaa i vor Tid².

Saafermt den fremsatte Forstaaelse af Franciskanermunkens Beretning er rigtig, træffer vi altsaa fra Midten af det 13. Aarh. Vidnesbyrd om, at Befolkningen i Danmark ikke blot vidste god Besked om det vidtberømte

¹ Bartsch l. c. I Nr. 40, 45, 54, II Nr. 46.

² Paul Alpers, Untersuchungen über das alte niederdeutsche Volkslied, Göttingen 1911 (Disputats) (i Jahrbuch des Vereins f. niederdeutsche Sprachforschung XXXVIII) 12, 55 f.

Danseunder, men at ogsaa den Vise, som var lagt derom og i hvis første Vers Bove var nævnt, har været velkendt og, rimeligvis i dansk Form, var bleven landgængs, ligesom ogsaa at den anvendtes ved Dans. Vi var vel ikke i Tvivl om, at Folkeviser med Omkvæd allerede paa den Tid benyttedes paa denne Maade; men Fortællingen indeholder i alt Fald det ældste direkte Vidnesbyrd derom.

3.

Ingen Kilde fra Udlandet bringer os formentlig nærmere til vore egne Folkeviser og deres Anvendelse end en fransk Digtning, som er bleven udgivet af G. Servois 1893: *Le roman de la Rose ou de Guillaume de Dole*; denne sidste Titel efter Bogens Helt vil det være heldigt at benytte for ikke at forveksle Digtet med det mere bekendte, noget yngre allegoriske Ridderdigt *Roman de la Rose*. Romanen om Vilhelm, der er skrevet et Par Aar efter 1200, beretter om, hvordan den kraftige og retfærdige Kejser Corras (Konrad), der er ugift, hører en Spillemand fortælle om den fortræffelige, tapre, men fattige Vilhelm af Dole (Øst for Dijon) og om hans skønne Søster Liénor. Kejseren indbyder Vilhelm til sit Hof; han drager med ham til en Turnering ved Saint-Trond (i det belgiske Luxembourg), hvor Vilhelm og de franske Riddere ikke mindre end de tyske vinder Ære; paa Hjemvejen til Köln anholder Kejseren om Liénors Haand. En Senechal (Hushovmester) bliver grebet af Skinsyge over Vilhelms Lykke, han drager afsted til den franske Ridders Gaard og forstaar at vinde hans Moders Fortrolighed, derved faar han at vide, at Liénor har et Mærke af en Rose paa Lænden. Efter sin Hjemkomst paastaar Senechalen med Støtte af denne Oplysning, at han har været Liénors Elsker — vi møder saaledes her den samme meget udbredte Fortælling, som Shakespeare har benyttet i „Cymbeline“ og som han atter har fra Boccaccio. Den uskyldige og modige Liénor drager saa afsted til Kejserens Hof og anklager her Senechallen for at have overrumplet og krænket hende, han har frataget hende hendes Belte, Spænde og Pengepung. Ved et

Ordale, en Vandprøve, hvor Senechallen straks synker til Bunds, lykkes det ham at bevise sin Uskyld — ja saa er Liénor ogsaa uskyldig, og Kejser Konrad fejrer sit Bryllup med den franske Brud.

Der lyser en frejdig og festlig Glæde ud af den hele Roman. Dens Handling foregaar i Tyskland, men Skildringen af Livet og af Skikkene har helt fransk Baggrund. Ejendommeligt for Forfatteren er det, at han i sin rimede Digtning indfletter en stor Mængde Viser, som han lader de optrædende Personer synge. Det er, som han selv siger, første Gang, at en Romanforfatter gør en saadan Brug af Tidens Viser, men hans Eksempel bliver senere fulgt af mange Digtere. Vi lærer paa denne Maade en stor Del Viser at kende, som i det 12. Aarh. var paa Folkemunde i alt Fald indenfor den ridderlige Verden, enkelte af dem kendes andetsteds fra. Vi erfarer endvidere, i hvilken Grad man ved hver en Lejlighed anvendte Viser, og hvordan Viser ledsagede mangan huslig Gerning og mangan Hovmandssyssel.

En Art af disse Viser var saaledes *chansons de toile*, det vil sige Viser, sungne under Kvindernes Haandarbejde, ved Væv, Broderiramme eller Sytøj; paa Grund af deres fortællende Indledning kalder Romanen dem ogsaa *chansons d'histoire*. Da Vilhelm saaledes forestiller Kejserens Sendebud for sin Moder og Søster, medens de sad og arbejdede paa et Silkebaand med Guldkors til kirkeligt Brug, bad han Moderen om at synge, og hun synger en Vise: „Nem, Datterlil, at sy, filere og brodere de gyldne Kors i Guldbroderi. Den Kærlighed til Doon bør Du glemme!“ Omkvædet efter Stroferne er: „Til Doon havde Skøn Aude god Villie“. Kort efter synger Datteren en Vise om Skøn Aie. Den unge Pige, der syr smukt paa et Stykke Klæde (*un paille d'Engleterre*, engelsk Pel vilde det hedde i vore Visers Sprog), fælder Taarer ved Tanken om den Kval, der møder hende ved at have fattet Kærlighed til en udenlandsk Mand, og Omkvædet er: „Ak, Ak, en Ud-lænding har lagt mit Hjerte i Tvang!“ (v. 1158—1191). Saaledes skildrer disse Visers Indledning en fra de danske

Viser vel kendt Situation. I Visen hos Grundtvig Nr. 286 „Hustrus og Moders Klage“ hedder det: „Der sad to Kvinder og virkede Guld, den ene hun var saa sorrigfuld“; hun fortæller saa om sine to Sønners sørgelige Skæbne. I en anden Vise, Nr. 274 „Brud ikke Mø“, ser vi Søstrene Vendelrod og Sølvlerlad sidde i Bure. „Stolt Sølvlerlad Guld hun gjorde, og Vendelrod græd saa saare“, hun fortæller Sølvlerlad om en Ulykke, der er hændt hende, og vil have hende til at staa som Brud i hendes Sted. Om Sorgens Indvirkning paa Haandarbejdets Gang hører vi i Nr. 83, Hildebrand og Hilde: „Liden var hun Hilde, hun syede sin Søm saa vilde. Det syed hun med Silke, som hun med Guld skuld virke. Og det syede hun med Guld, som hun med Silke skulde. „Hør Du det, Hildelille, hvi syer Du Din Søm saa vilde?““ I den franske Vise om Skøn Aigentine kommer denne til at stikke sig med sin Naal i Fingren, hvorfor Moderen spørger hende ud og faar da hendes Kærlighed til Grev Henri at vide.

Denne franske Vise bliver sunget af en Ungersvend fra Normandie for Ridderne under Riddet; ved en anden Lejlighed synger den gæve Neveu af Bispen af Liège for Ridderne, som er undervejs paa deres smukke Gangere. Sange under Riddet omtaler Romanen oftere, og saare talrige er indenfor de danske Viser saadanne Omkvæd, hvor Sangeren opfatter sig eller den, for hvem han synger, som siddende til Hest, eller hvor Riddet af andre Personer omtales¹.

¹ I hvilken Grad Forestillingen om, at Visesangeren eller den omgivende Kreds er til Hest, er indgaaet i Omkvædene, vil fremgaa af følgende: Grundtvig Nr. 10 F: I ride med mig om en Aften! 22: Imeden jeg rider selv alene! 25: Vall-an, vel over at ride! 39: Mig tykkes det er tungt at ride! 84 FGH: I rider saa varligt gennem Lunden med hende! 123: Hvi gøres min Sadel mig saa trang? 134: Rid til Jomfruens Bur, Sællen min! 141, 392: I rider ei! 221: I rider over grønne Vold! 270: Hvor længe vil I, min Herre, ud at ride? 314 C: I rider nu til Linden met! 346: Saa er mig lovet, at ride til min Jomfru! 368 A: Og rid Du ej did! 391: Jeg skal ride ud imod saa væn en! 411: Min Ganger bær mig saa listelig til Hove! 461: Rider i mit Bur! 468: Mig lyster udi Lunden at ride! 474: Jeg sadler min Hest, idag jeg rider til Hove! — Riddet af de

Især hører vi dog i Romanen om, at Viserne anvendes ved Dans. Saaledes træder ved Kejserens Hof Mær og Svende i en Runddans (*carole*), en Dame er Forsanger ved den første Vise:

C'est tot la gieus enmi les prez
 Vos ne sentez mie les maus d'amer,
 Dames i vont por caroler.
 Remirez vos bras,
 vos ne sentez mie les maus d'amer,
 si com ge faz.

„Dernede midt paa Engen (1. Omkvæd: I føler ej Elskovens Kvide!) træder Fruer i en Runddans (2. Omkv.: Tag vare paa Eders Arme! I føler ej Elskovens Kvide som jeg!). Derpaa synger en Svend en Vise, og efter at tre Ture var traadte, en gæv Grevesøn og en Hertuginde af Østerrig (V. 513—546).

Ogsaa Herrer alene kunde træde i Dans¹. Det var saaledes Tilfældet ved den store Fest, som Vilhelm gjorde i St. Trond. Gennem Vinduerne skinnede Kærterne ud over Torv og Gade, saa at de var helt oplyste, og Kædedansen gik igennem alle Borgens Stuer. Hertugen af Limburgs Søn sang for: „Under Oliventræet dernede — Angrer det ej! — rinder den klare Kilde — Piger, danser! I angrer det ej høvisk at elske!“ (V. 2350 ff.). Derpaa tog andre fat, saaledes sang en Svend (jfr. foran 246): „Renaud og hans Mø rider over en Eng, de rider hele Natten til Dagen skinner klar. Jeg vil aldrig faa Fryd af at elske Dig!“ Hvor-

i Visen omhandlede Personer eller af andre — ofte bringes dog ogsaa her Tanken hen paa dem, der er samlede omkring om Sangeren og som medvirker ved Afsyngelsen af Omkvædet — er nævnt i Omkvædene til Nr. 7 D-G, 27 A, 49 B, 82 C, 177, 182, 196, 222, 277 K, 299, 314 A, 316, 360, 415, 418, 419, 478. — I en senere svensk Form af Visen om Kong Diderik og hans Kæmper hedder det: Vidrik rider åt vågen fram, han yppa en visa och qvad, Grundtvig IV, 632 f.

¹ De danske Folkeviser omtale hyppigt Dans af Mænd og Kvinder i Forening; Dans af Mænd alene forekommer i Nr. 189 Mø værger Æren, 220 Stolt Elselille, 465 Haagens Dans; Dans af Kvinder alene i Nr. 121 Valdemar og Tove, 240 Venderkongens Jomfrurov, 367 Hr. Lave af Lund og den spotske Mø.

dan de danske Viser havde en særlig Tilknytning til Dansen og udgjorde en væsentlig Bestanddel af denne, er vel bekendt; ved Betragtningen af de franske Visers Omkvæd vil jeg komme til at dvæle derved.

I Romanen om Vilhelm bliver der sunget ved hver en Lejlighed. En Morgen, da Kejseren vaagner, lader han et Vindue aabne, og da Solen skinner ind paa hans Seng, udbryder han i en Vise om Kærlighed; straks efter synger Hofmændene en Sommersang. Der synges i Slottets Sale, under Spadsereture, ved Festerne, ikke mindst ved den straalende Maifest. Foruden Viser bliver der sunget Sange af mere kunstfærdig Art, digtede af Troubadourer eller Trouverer; ogsaa af disse 16 Digte meddeles der Brudstykker, og ofte faar vi Digterens Navn at vide.

Man vil lægge Mærke til, hvorledes der saa at sige til alle de meddelte Viser er knyttet et Omkvæd, saaledes at et saadant synes at være en lige saa uadskillelig Bestanddel af dem som Omkvædet for de danske Viser; blandt vort halve Tusind Viser findes kun en Snes, der ikke har Omkvæd eller hos hvem et saadant i alt Fald ikke er bevaret. Men det franske Omkvæd har dernæst et Indhold af lignende Art som de danske.

I Danmark er vel nok de Omkvæd mest ejendommelige, som nævner Visens Personer eller hentyder til Hovedhandlingen i den, altsaa som Nr. 30: Holger Dansk han vandt Sejr af Burmand; 92: Død rider Hr. Morten af Fuglsang; 132: Saa sejler Hr. Strange imod Dronning Dagmar; 312: Men Hr. Gøde har talet med Stolt Hellelille; 332: Hr. Nilus og Hr. Tidemand; 354: Fordi træder Ebbe Skammelsøn saa mangan Sti vild. Omkvæd af denne Art findes da ogsaa i Viserne i den franske Roman, saaledes: *tant bon'amor fist bele Aude en Doon; Guis aime Aigline, Aigline aime Guion*. Hyppigere ere dog de Omkvæd, der omtaler Elskovens Kval eller dens Lykke: *Je n'avrai mès joie de vos amer*, som det kendes fra talrige danske Viser, Nr. 37: Eia, hvad Sorgen Du est tung! 83 C: Sorgen er tung, hvem hende skal ene bære! 85: Det volder min egen Rose, mit Hjerte haver ej Ro! 94: Mig tvinger Elskoven! 249 B, D-F:

Den Sorrig ganges mig let af! 303: Thi sørger hun for hannem isaa lønlig.

I mange franske Omkvæd lyder dernæst en Opfordring til at danse med Anstand og skønt, som til Eks.: „Paa Havets Strand — I træde høvisk Dans! — er begyndt en Dans. — Høvisk er jeg. I træde høvisk, to og to“¹. I Lighed hermed mindes der i danske Omkvæd idelig om at udføre Dansen skønt; 36: I danser herlig! — I lytter derpaa, hvor vi kan Dansen fremføre; 71: Hr. Nilus med sine Svende de træder vel Amor [de paa Gulvet strøede vel-lugtende Blomster]; 119, 120: Saa herlig og saa vel der de traadte. 187: Vil de Fruer med mig? 240: Træder, ærlig Ridder, med stor Ære! 241: Træd let over den grønne Vold! — Maatte den Jomfru følge mig! 244: Træder vel op, Ædeling! — Man skuld ære de Jomfruer udi Dansen. 465: Saa herlig danser han Hagen.

Fremdeles vil man lægge Mærke til de tvedelte Omkvæd. Efter et Mellemstev (*einsi doit aler qui aime*) følger endnu en eller flere Linier af Strofen og derpaa Efterstevet (*einsi doit aler qui bele amie a*). Dette Mellemkvæde er ganske særlig karakteristisk for de franske og de nordiske Viser. Der er endvidere en Overensstemmelse i den Henseende, at det første Omkvæd eller det ene af Omkvædene kan have Dansen for Øje, medens det andet bringer Kærlighed i Erindring. Saaledes det tvedelte Omkvæd, der er meddelt foran (250), og følgende: *Tenez moi, dame* — (I tager min Haand!) — *tenez moi, dame, por les maus d'amer!*; *Ne vos repentez mie — puceles, carolez, ne vos repentez mie de loiaument aimer*. Man kan sammenligne hermed danske Omkvæd som disse: 189: Forglem ikke mig! — Hun traad saa herlig. 365: I træder en Dans! — De legte om ædelig Elskov. 381 A: I hvem som her i Dansen vil gange —

v. 2514—18: Sor la rive de mer,
mignotement alez,
un baut i ot levé.
Mignoz sui.
Alez mignotement dui et dui.

De legte med Jomfruen om Sommeren. 396: Der ganger
 Dans paa Volden. — Det ganges mig aldrig af Hue.

Man vil kunne sige, at de i *Le Roman de Guillaume* meddelte Viser synes at være ganske korte og at have havt et Indhold af helt lyrisk Art. Her maa man dog huske paa, at Romanen for ikke at bryde for stærkt Kompositionens Enhed, kun anfører den første Strofe eller nogle faa Vers af Viserne, og dernæst at enkelte af Brudstykkerne aabenbart indleder en bredere Fortælling. Den foran nævnte Vise om Skøn Aiglentine, der har til Omkvæd: „Hør nu, hvor snildt den skønne Aiglentine bar sig ad!“, er meddelt fuldstændig, og den har helt en episk beretende Visers Karakter. Efter at den unge Pige har tilstaaet for sin Moder, at det er Kærlighed til Grev Henri, der tynger hende, giver Moderen hende det Raad, at hun skal gaa til Greven og spørge ham, om han vil ægte hende. Det gør jeg gerne, siger hun, og gaar straks til hans Bolig. Hun træffer ham endnu sovende, vækker ham og siger: „Her spørger Aiglentine med de fagre Kinder Eder om I vil have hende til Hustru og til Lige?“¹. Jeg vil intet hellere, svarer Grev Henri, og Bryllupet fejres med al Pragt. Der

¹ „Ja vos requiert Aiglentine au vis cler, se la prendrez a mouillier et a per?“ (v. 2226 f.). Et Udtryk som dette „il prend moi à per et à moiller“ er meget almindeligt i fransk Digtning fra Middelalderen, og det ligger nær at se en Paavirkning heraf paa de danske Visers Brug af Ordet Lige, 23 A v. 2: I skal hente mig den Jomfru, der vel kan være min Lige; 40 A v. 4 (Fæstemanden siger): tykkes I, det jeg ikke kan være Eders Lig?; 103 B v. 19: Dig vil jeg min Datter give, om hun maa være Din Lige; 431 M v. 29: hvi red Du ikke til min Faders Gaard, bad om mig til Din Lige, jfr. Nr. 20 H v. 29. Dr. Ernst v. der Recke har velvilligt givet mig Henvisninger til over en Snes andre Visesteder, hvor Ordet bruges i den nævnte Betydning. — I latinske juridiske Kilder fra vestlige Lande i den ældre Middelalder kan man finde „par“ brugt i Betydningen Ægtefælle. Jeg har ved at gennemgaa en Del Ordbøger over germanske Sprog i ældre Tid ikke kunnet finde, at „par“ eller det til „lige“ svarende germanske Ord er bleven anvendt paa en tilsvarende Maade. — Med det sagte skal intet være udtalt om Forstaaelsen af „lika“ i Indskriften paa Store-Rygbjerg-Stenen, se herom V. Dahlerup i Studier tillegnede Esaias Tegnér, 1918, 512 f.

var sikkert intet i Vejen for, at dette kunde være en dansk Riddervise.

Hermed skal det dog ingenlunde være nægtet, at Viserne i *Le Roman de Guillaume* væsentlig er af lyrisk Art og som oftest kun skildrer en Situation, der kan give Anledning til at udtale Følelser¹. Ved Omplantningen til Norden er det episke Element bleven langt stærkere udviklet, eller det har trængt sig helt frem i Forgrunden.

Af den foran givne Fremstilling vil det formentlig ses, at der i de Forhold og Omgivelser, under hvilke de franske Viser opstod og som vi særlig lærer at kende gennem *Le Roman de Guillaume*, i disse Visers Egenart, i deres ydre Skikkelse og deres Indhold, ganske særlig i de Omkvæd, som ledsager Viserne, findes Ligheder med de danske og nordiske Viser af paafaldende Art. Det vilde jo ogsaa have Sandsynligheden for sig, at vi Danske, som i Absalons og Valdemarernes Tidsalder netop havde saa mange og nære Berøringer med Frankrig og de romanske Nabolande ved Frankrigs østlige Grænse, kunde være paavirkede af den franske Visekunst, ligesom vitterligt Dansen og den Maade, hvorpaa den øvedes i Frankrig, var trængt ind i Landet. Imidlertid kunde man jo mene, at vi var bleven stillede overfor en almindeligere kulturhistorisk Bevægelse, saaledes at man med lige saa megen Grund kunde tænke sig en Paavirkning fra andre Lande, saaledes fra Tyskland eller England. I det Følgende vil det søges paavist, at vore Viser ikke blot har Ejendommeligheder, som stiller dem nær op ad de franske, men netop saadanne, som savnes eller er lidet fremtrædende i tyske og engelske Viser, ligesom jeg vil søge at redegøre for, i hvilke Henseender de danske og nordiske Viser har fulgt deres egne Veje.

(Fortsættes).

¹ Jeg henviser iøvrigt til den indholdsrige Afhandling af Gaston Paris om „Les chansons“ i Indledningen til Udgaven af *Le roman de Guillaume*. Jfr. *Romania* XL, 452 f.